

N:o 76.

Ank. till Riksd. kansli den 6 maj 1897, kl. 9 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Fridafors fabriks aktiebolag af ett område af förra häradshöfdingebostället 1 mantal Karsahult n:o 1 i Kronobergs län.

(I. A.)

Uti en den 12 mars innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 49) meddelas, hurusom Fridafors fabriks aktiebolag uti en till Kongl. Maj:t ingifven skrift anhållit, bland annat, att bolaget, som å den bolaget tillhöriga, på vestra stranden af Mörrumsån belägna lägenheten Fridafors anlagt fabrik för tillverkning på mekanisk väg af trämassa, måtte, för tillgodoseende af fabriken behof af vattenkraft, få från det midt emot Fridafors på östra stranden af ån belägna, för statsverkets räkning utarrenderade förra häradshöfdingebostället 1 mantal Karsahult n:o 1 i Almundsryds socken och Kinnevalds härad af Kronobergs län inköpa ej mindre den mark, som upptoges å en af förste landtmätaren A. Cedergren år 1896 upprättad, ansökningen bilagd karta med beskrifning, utgörande 9 hektar 79,10 ar, än äfven hemmanets rätt till vattnet i Mörrumsån, så långt den å kartan upptagna marken begränsades af ån.

Öfver denna ansökning hade domänstyrelsen på grund af Kongl. Maj:ts befallning afgifvit utlåtande och derjemte öfverlemnadt inhämtade

yttranden från arrendatorerne af hemmanet, vederbörande domänintendent, kronofogde och öfverjägmästare samt Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Af de till ärendet hörande handlingar hade inhemtats, bland annat, att bolaget vid Fridafors för fabriken drift uppfört en dambyggnad jemte kanal, slussar och fiskpassage i enlighet med de bestämmelser, som efter syn på stället af vederbörande häradsrätt meddelats i utslag den 5 december 1890,

att emellertid under de senare åren visat sig, att i följd af otillräcklig vattentillgång fabriksdriften icke kunnat i tillfredsställande grad utöfvas med den bolaget till buds stående, från början vida högre beräknade vattenkraften,

att för vinnande af ökad vattenkraft för fabriken bolaget inköpt dels en å hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Bjellernäs anlagd såg- och mjölkvarn med utmål och vattenrätt i Mörrumsån, dels ock hemmanet $\frac{1}{16}$ mantal Åmma i Kyrkhults socken och Listers härad af Blekinge län och derigenom förvärfvat sig strandegande- och vattenrätt på en längre sträcka af åns vestra strand söder om lägenheten Fridafors, men derutöfver hade behof af eganderätt till det jordområde midt emot å östra stranden af ån med vattenrätt, som vore föremål för ansökningsen,

att förste landtmätaren Cedergren med biträde af gode män den 28 september 1896 verkställt uppskattning af ifrågakvarnens årliga afkastningsvärde, dervid ängsmarken, innehållande 1 hektar 87 ar 80 kvadratmeter, ansetts lemna en behållen inkomst af 29 kronor 70 öre, betesmarken om 3 hektar 93 ar 50 kvadratmeter en behållning af 40 kronor samt skogsmarken med en areal af 3 hektar 97 ar 80 kvadratmeter en behållning af 11 kronor eller tillhoppa 80 kronor 70 öre, hvarjemte värdet af den å området växande skogen särskildt beräknats till 481 kronor,

att med förvärfvet af vattenrätten afsåges möjlighet för bolaget att tillgodogöra sig två i ån befintliga vattenfall, det ena vid bolagets turbinbyggnader i närheten af Fridafors jernvägsstation och det andra nedanför dessa vid en å förenämnda karta med bokstafven »a +» betecknad punkt,

att för tillgodogörande af sistberörda vattenfall erfordrades byggnader och anläggningar, hvilka förste landtmätaren Cedergren och löjtnanten vid väg- och vattenbyggnadscorpsen O. Bärnheim i af dem afgifvet utlåtande af den 1 oktober 1896 ansett komma att kräva ännu större kostnader än de å bolagets turbinbyggnader i ån invid Fridafors jernvägsstation redan nedlagda; utgörande sistnämnda kostnader enligt af Cedergren och Bärnheim åberopadt utdrag af bolagets räkenskaper sammanlagdt

96,000 kronor, hvartill komme kostnaden för de arbeten, som af föregående egare gjorts för fallets åstadkommande,

att berörda båda vattenfall, till hälften tillhöriga bolaget och till hälften förra häradshöfdingebostället Karsahult n:o 1, af Bärnheim ansetts representera 1,263 effektiva hästkrafter med ett af honom och Cedergren uppskattadt värde af högst 4,000 kronor för boställets hälft,

att hemmanet Karsahult n:o 1 vore jemlikt kammarkollegii kontrakt den 2 december 1882 och domänstyrelsens transportresolution den 19 februari 1892 upplåtet på arrende till den 14 mars 1903 mot en årlig afgift af 1,300 kronor med rätt för hemmanets fyra arrendatorer att af egaren till $\frac{1}{2}$ mantal Bjellernäs uppbära den ersättning af 1 tunna råg och 1 tunna korn, som denne vore skyldig att årligen utgifva för damfäste å Karsahults strand,

att bolaget med arrendatorerne af hemmanet Karsahult n:o 1 träffat öfverenskommelse, enligt hvilken desse för återstående arrendetiden såsom ersättning för mistning af ifrågakomna jordområde jemte vatten och fiskerätten åtnöjdes med 400 kronor om året, berörda spanmålsersättning deri inberäknad, samt

att bolaget för jordområdet och vattenrätten med fisket erbjudit en köpeskillning af 5,814 kronor, deraf 4,000 kronor för vattenrätten och 1,814 kronor för marken samt fisket, motsvarande dessas årliga afkastningsvärden kapitaliserade efter en räntefot af fem för hundra, samt 481 kronor för skogen, hvarjemte bolaget förklarar sig villigt att på det sätt tillhandahålla nuvarande arrendatorerne det med dem aftalade ersättningsbeloppet 400 kronor att, sedan derifrån afräknats ett räntan å den för marken och vattenrätten utfästa köpeskillingen motsvarande belopp, hvilken ränta bolaget förestälde sig bära, i händelse inköpet komme till stånd, såsom ersättning från kronans sida tillerkännas arrendatorerne, bolaget skulle fylla hvad i ersättningen bruste.

Domänintendenten hade ansett, att ifrågavarande område, som till största delen bestode af mager och stenig betesmark, icke på långt när vore värdt det belopp, bolaget erbjudit sig betala för detsamma. Beträffande hemmanets andel uti ifrågavarande vattenkraft, hade densamma i sitt naturliga skick ej heller något vidare värde. Först efter nedläggandet af mycket stora kostnader och efter förvärfvandets af eganderätten till båda stränderna kunde vattenkraften i Mörrunsån vid hemmanet tillgodogöras såsom drifkraft.

Då intet vore att erinra vare sig mot den för marken erbjudna köpeskillning, som, med en beräkning af omkring 160 kronor för hektar, finge anses vara ganska hög, eller mot det beräknade priset af 3 kronor för

hvarje famn löfved och 2 kronor för hvarje famn barrved, hvilket pris vore högre, än hvad å offentlig auktion sistlidne höst betalades vid försäljning af ved från hemmanet i fråga, hade öfverjägmästaren, i betraktande jemväl deraf att områdets afsöndring icke syntes medföra nämnvärd olägenhet för hemmanet, som i öfrigt egde god tillgång på bete och hvars skog lemnade öfverskott utöfver husbehofvet, förklarar sig anse, att något hinder ur skogsväsendets synpunkt icke föreläge för ansökningens beviljande.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade uttalat såsom sin uppfattning, att det uppenbarligen vore af stort behof för bolaget att komma i besittning af området, samt att dettas afhändande från hemmanet, såväl i betraktande af markens obetydliga värde för jordbruket och dess belägenhet vid hemmanets utmarksgräns som ock emedan vattenrätten i kronans ego sannolikt ej komme till användning, kunde ske utan nämnvärd olägenhet. Vidkommande köpeskillingsvilkoren hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande väl ansett den för sjelfva vattenrätten och skogen erbjudna betalningen vara fullt tillfredsställande, men deremot förklarar sig hålla före, att priset för marken och fisket — i öfverensstämmelse med den inom Riksdagen under senare åren i motsvarande fall följda beräkningsgrund, eller att vid afsöndring från kronoegendom det afsöndrade områdets afkastningsvärde borde kapitaliseras efter fyra procent för att anses lemna en fullt tillräcklig köpeskillning — borde höjas från erbjudna 1,814 kronor till 2,267 kronor 50 öre. Såsom skäl för bifall till ansökningen hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande ytterligare framhållit, att en utvidgning af bolagets verksamhet otvifvelaktigt komme att lända till allmänare gagn genom ökade tillfällen till försäljning af skogseffekter och arbetsförtjenst för ortens fattiga befolkning.

För egen del hade domänstyrelsen förklarar sig i hufvudsak instämma med Kongl. Maj:ts befallningshafvande, enär området i fråga kunde utan skada för hemmanets jordbruk derifrån afsöndras, samt den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande beräknade köpeskillingen för jord, skog och vatten syntes fullt motsvara deras värden.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att medgifva,

dels att ifrågavarande, till förra häradshöfdingebostället Karsahult n:o 1 hörande, å ofvan oförmälda karta med n:is 1—25 betecknade jordområde om 9 hektar 79 ar 10 kvadratmeter med derå växande skog äfvensom hemmanets rätt till vattnet och fisket i Mörrumsån utefter samma område måtte till Fridafors fabriks aktiebolag med eganderätt upplåtas mot en köpeskillning af 6,748 kronor 50 öre samt på vilkor i öfrigt:

att köpeskillingen skulle till landtränteriet i länet inbetalas, innan området finge af bolaget tagas i besittning,

att området finge af bolaget tillträdas vid utgången af nu löpande arrendeperiod den 14 mars 1903 eller dessförinnan å tid, hvarom bolaget kunde med nuvarande arrendatorerne af hemmanet öfverenskomma,

att, derest sådan öfverenskommelse träffades, bolaget skulle utan något som helst bidrag från kronan till arrendatorerne årligen erlægga den godtgörelse, som borde tillkomma dem för mistningen af jordområdet med dertill hörande förmåner, samt

att bolaget skulle vara skyldigt att, om så påfordrades, uppsätta och för all framtid underhålla stängsel i områdets gräns mot kronans mark; dels ock att köpeskillingen för området måtte på samma sätt som köpeskillingarne för försålda mindre kronoegendomar användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Mot hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit har utskottet icke haft annat att erinra, än att den föreslagna köpeskillingen synes alltför låg, särskildt hvad den del deraf beträffar, som grundar sig på det uppskattade värdet af bostället Karsahults till afyttring ifrågasatta vattenrätt i Mörrumsån. Detta värde synes nemligen ej stå i skäligt förhållande till det pris, som motsvarande vattenkraft under liknande omständigheter på senare tider plägat betinga; och med afseende härå har utskottet ansett ny värdering af ifrågavarande område böra anställas, der vid torde böra tagas i betraktande ej allenast det nuvarande värdet å områdets andel i vattenkraften, utan äfven det värde, denna andel må ega, då, efter det eganderätten till båda stränderna kommit i *en* persons hand, hela den sammanslagna vattenkraften kan tillgodogöras. Vid den förnyade värderingen har utskottet ansett köpeskillingen för berörda område med dertill hörande vattenrätt böra, i likhet med hvad ofta förut af Kongl. Maj:t föreslagits vid fråga om jordafsöndringar af ej alltför ringa betydelse, bestämmas i den ordning, som stadgas i kongl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866.

Utskottet får alltså hemställa,

att Kongl. Maj:ts förenämnda framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver,

dels att ifrågavarande, till förra häradshöfdingebostället Karsahult n:o 1 hörande, å ofvan omförmälda karta med n:is 1—25 betecknade jordområde om 9 hektar 79 ar 10 qvadratmeter med derå växande skog

äfvensom hemmanets rätt till vattnet och fisket i Mörumsån utefter samma område må till Fridafors fabriks aktiebolag med eganderätt upplåtas mot en köpeskilling, som på bolagets bekostnad bestämmes i den ordning, som i kongl. förordningen den 14 april 1866 är föreskrifven i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt på vilkor i öfrigt:

att köpeskillingen skall till landtränteriet i länet inbetalas, innan området må af bolaget tagas i besittning,

att området får af bolaget tillträdas vid utgången af nu löpande arrendeperiod den 14 mars 1903 eller dessförinnan å tid, hvarom bolaget kan med nuvarande arrendatorerne af hemmanet öfverenskomma,

att, derest sådan öfverenskommelse träffas, bolaget skall utan något som helst bidrag från kronan till arrendatorerne årligen erlægga den godtgörelse, som bör tillkomma dem för mistningen af jordområdet med der-till hörande förmåner, samt

att bolaget skall vara skyldigt att, om så påfordras, uppsätta och för all framtid underhålla stängsel i området gräns mot kronans mark;

dels ock att köpeskillingen för området må på samma sätt som köpeskillingarne för försålda mindre kronoegendomar användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Stockholm den 6 maj 1897.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.